ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης

Τόμ. 1 (2017)

7ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ Π.Τ.Δ.Ε.
ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΗΣ ΨΥΧΟΦΥΣΙΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Υπό την αιγίδα του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων

7ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

«ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ»

ΤΟΜΟΣ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ

ISSN: 2529-1157

Σε Συνεργασία με την Ένωση Ελλήνων Φυσικών και την
Ελληνική Μαθηματική Εταιρεία
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ DIVANICARAVEL
15-18 Ιουνίου 2017

Αξιολόγηση του υφιστάμενου πλαισίου ένταξης των παιδιών με ειδικές ανάγκες ηλικίας μέχρι και 5 ετών στον παιδικό σταθμό

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΛΟΥΚΕΡΗΣ, ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΚΕΠΕΤΑΡΗ

doi: 10.12681/edusc.1773

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΛΟΥΚΕΡΗΣ Δ., & ΣΚΕΠΕΤΑΡΗ Β. (2019). Αξιολόγηση του υφιστάμενου πλαισίου ένταξης των παιδιών με ειδικές ανάγκες ηλικίας μέχρι και 5 ετών στον παιδικό σταθμό. *Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης*, *1*, 583–597. https://doi.org/10.12681/edusc.1773

https://epublishing.ekt.gr | **e-Εκδότης:** EKT | **Πρόσβαση:** 28/02/2026 05:58:29

Αξιολόγηση του υφιστάμενου πλαισίου ένταξης των παιδιών με ειδικές ανάγκες ηλικίας μέχρι και 5 ετών στον παιδικό σταθμό

Διονύσιος Λουκέρης,
Σύμβουλος Α΄ ΥΠ.Π.Ε.Θ, Δρ. Επιστημών της Αγωγής,
dloukeris@minedu.gov.gr

Βασιλική Σκεπετάρη,
Βρεφονηπιαγωγός, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια Ειδικής Αγωγής
vskepetari@gmail.com

Περίληψη

Η παρούσα εισήγηση αναφέρεται στις δυνατότητες ένταξης των παιδιών με ειδικές ανάγκες στον παιδικό σταθμό. Συγκεκριμένα, διερευνάται αν προσφέρεται το εκπαιδευτικό πλαίσιο και σε ποιο βαθμό, για την επιτυχή ένταξη της παραπάνω κατηγορίας των νηπίων, ηλικίας μέχρι και 5 ετών, στο πλαίσιο του παιδικού σταθμού. Για τις ανάγκες της έρευνας μέσω τυχαίας δειγματοληψίας και τηρώντας τις αρχές της και τους κανόνες που διέπουν τη μεθοδολογία της επιστημονικής έρευνας, διανεμήθηκαν ερωτηματολόγια που συμπληρώθηκαν αναλόγως από παιδαγωγούς, οι οποίοι εργάζονται στις συγκεκριμένες δομές. Από την επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει ότι οι περισσότεροι παιδαγωγοί έχουν το κατάλληλο επιστημονικό υπόβαθρο σχετικά με την ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες, ωστόσο οι παιδικοί σταθμοί δεν πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις από άποψη υλικοτεχνικής υποδομής και η υλοποίηση της ένταξης των νηπίων παραμένει σε θεωρητικές εξαγγελίες

Λέξεις - Κλειδιά: Προσχολική Αγωγή, Ειδική Αγωγή, Δυνατότητες Ένταξης, Παιδικός Σταθμός

Abstract

This paper refers to the possibilities of integrating children with special needs into the kindergarten. In particular, it is investigated whether the existing framework is offered and to what extent, for the successful inclusion of the above category of infants, up to 5 years of age, in the kindergarten area. For the purposes of random sampling research and observing its principles and rules governing the methodology of scientific research, questionnaires were distributed, supplemented accordingly by pedagogues working on these structures. From the processing of the data it appears that most educators have the appropriate scientific background regarding the integration of children with special needs, but the kindergartens do not meet the necessary prerequisites of logistical infrastructure for their realization and integration remains in a theoretical framework, Without being able to put into practice.

Keywords: Preschool Education, Special Needs Education, Inclusion Possibilities, Kindergarten

1.Εισαγωγή

Στη σύγχρονη κοινωνία, οι αντιλήψεις για ίσα δικαιώματα, ίση μεταχείριση και ίσες δυνατότητες όλων των πολιτών αντιτίθενται με τις προκαταλήψεις του παρελθόντος. Έτσι, γίνεται επιτακτική η ανάγκη για ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες στο κοινωνικό γίγνεσθαι, προκειμένου να αμβλυνθούν κάθε είδος προκαταλήψεις (Ζώνιου-Σιδέρη, 1998).

Στη χώρα μας, ακόμα και σήμερα υπάρχουν δύο διαφορετικές αντιλήψεις σχετικά με την ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Από τη μία, οι άνθρωποι με ειδικές ανάγκες έχουν τη δυνατότητα να ζήσουν μία ανεξάρτητη και κανονική ζωή. Από την άλλη, σύμφωνα με την ιδεολογία της προστασίας ατόμων με ειδικές ανάγκες, ζουν σε οργανώσεις έξω από το κοινωνικό σύνολο, αφού το να ζήσουν μία κανονική ζωή δεν θεωρείται κάτι ρεαλιστικό. Η ένταξη των ατόμων αυτών στο κοινωνικό σύνολο, παρεμποδίζεται από την επικρατούσα άποψη της προστασίας, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα την περιθωριοποίησή τους σε ιδρύματα και τον αποκλεισμό τους από την κανονικότητα. Στη σύγχρονη κοινωνία, τα δικαιώματα του ανθρώπου για κοινωνική περίθαλψη, εκπαίδευση, επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση, ώστε να λαμβάνει ίση μεταχείριση, συνδέονται με την ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες και τον αποκλεισμό της προστατευτικής ιδεολογίας (Ζώνιου-Σιδέρη , 1998).

Οι προσπάθειες πραγματοποίησης της κοινωνικής ένταξης των ανθρώπων με ειδικές ανάγκες θα πρέπει να ξεκινούν από την προσχολική ηλικία, προκειμένου να είναι επιτυχημένη. Αυτό σημαίνει ότι η ενταξιακή διαδικασία θα οφείλει να ξεκινάει από τον παιδικό σταθμό. Για την επιτυχία της ένταξης, η πρώιμη παρέμβαση αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της, σύμφωνα με την οποία γίνεται προσπάθεια να προληφθούν και να μειωθούν προβλήματα στην προσχολική ηλικία μέσω προληπτικών μέτρων .Ο παιδικός σταθμός δύναται να συμβάλει σε μεγάλο βαθμό στη ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες, εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις που αφορούν την κατάρτιση των παιδαγωγών σε βασικές αρχές γενικής αγωγής και εκπαίδευσης, την υλικοτεχνική υποδομή του παιδικού σταθμού και στη συνεργασία παιδαγωγών και οικογένειας. (Beer,1996)

1.1. Παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες

Διεθνώς, τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες θεωρούνται εκείνα που παρουσιάζουν δυσκολία στη νόηση, αισθητηριακές δυσκολίες ακοής (κωφοί, βαρήκοοι) και όρασης (τυφλοί, αμβλύωπες). Οι βλάβες αυτές μπορεί να είναι σε εγγενείς ή επίκτητες (Μιχαηλίδης, 2009). Επίσης, συγκαταλέγονται τα παιδιά με κινητικές δυσκολίες, χρόνια προβλήματα υγείας, διαταραχές λόγου και ομιλίας, με ειδικές μαθησιακές δυσκολίες (δυσλεξία, δυσαριθμησία, δυσαναγνωσία κ.ά.). Η διαταραχή ελλειμματικής προσοχής με ή χωρίς υπερκινητικότητα, θεωρείται ειδική εκπαιδευτική ανάγκη, αλλά και παιδιά με διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές (αυτιστικό φάσμα), ψυχικές και νευροψυχικές διαταραχές, πολλαπλές δυσκολίες, σύνθετες γνωστικές, κοινωνικές και συναισθηματικές ικανότητες και ταλέντα, θεωρούνται επίσης παιδιά με ειδικές ανάγκες. Τέλος, τα παιδιά που για ολόκληρη ή ορισμένη περίοδο της ζωής τους εμφανίζουν σημαντικές μαθησιακές δυσκολίες, οι οποίες τα δυσκολεύουν να συμμετέχουν

στη γενική εκπαίδευση και κατάρτιση και στη δια βίου μάθηση, ανήκουν στα παιδιά αυτά (Μιχαηλίδης, 2009).

1.2. Ένταξη - Ενσωμάτωση

Ο όρος «ένταξη» (integration) αναδύθηκε ιδιαιτέρως τις δεκαετίες του ’50 και του ’60 και αντανακλούσε την επιθυμία για αποστασιοποίηση από παραδοσιακές πρακτικές και απομάκρυνση από οποιαδήποτε έννοια αποκλεισμού και περιθωριοποίησης Σύμφωνα με όσα υποστηρίζει η Ζώνιου-Σιδέρη, ο όρος «ένταξη [...] δηλώνει τη συστηματική τοποθέτηση τινός μέσα σε κάτι άλλο και την ολοκλήρωση του υποκείμενου ως αυτοτελούς, ακέραιου μέρους ενός ευρύτερου συνόλου» (Ζώνιου-Σιδέρη, 1996).

Αντίθετα, όπως η ίδια, υποστηρίζει στην «ενσωμάτωση» τα χαρακτηριστικά του ατόμου εξαφανίζονται, έχοντας αφομοιωθεί πλήρως από τα χαρακτηριστικά του ευρύτερου συνόλου στο οποίο εντάσσεται το άτομο. Πέρα από την απλή παροχή ευκαιριών για την ένταξη ενός ατόμου μέσα σ’ ένα σύνολο, τα παιδιά με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες έχουν κάθε δικαίωμα στις ίδιες εμπειρίες όπως και τα συνομήλικά τους που δεν αντιμετωπίζουν κάποια δυσκολία. Έχουν, δηλαδή, ανάγκη, αλλά είναι και αναφαίρετο δικαίωμά τους η αλληλεπίδρασή τους με αυτά τα παιδιά και η παροχή ενσωματωμένων εμπειριών κοινωνικοποίησης (ενσωμάτωση) (Ζώνιου-Σιδέρη , 1996).

Σύμφωνα με τον Τσιναρέλη (1993), ο όρος «ένταξη» δηλώνει την τοποθέτηση και την απόκτηση ρόλων μέσα σε μια ομάδα, ενός ή μιας ομάδας ατόμων με διαφορετικά κοινωνικά, οικονομικά, βιολογικά ή ψυχολογικά χαρακτηριστικά Ωστόσο, ο ίδιος συγγραφέας ορίζει την «ενσωμάτωση», ως την «αποδοχή ενός ατόμου ή μιας ομάδας από ένα σύνολο στο οποίο ενσωματώνεται και όπου δημιουργούνται αλληλεπιδραστικές σχέσεις, διατηρώντας ωστόσο τα χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς του» (Χριστοφοράκη, 2004).

1.3. Συνεκπαίδευση - Συμπερίληψη

Ο όρος «συνεκπαίδευση» (inclusive education) δηλώνει αφενός μεν την τοποθέτηση ενός παιδιού με δυσκολίες στο εκπαιδευτικό περιβάλλον και αφετέρου την ενεργητική συμμετοχή του τόσο στη μαθησιακή διαδικασία όσο και στις άλλες εκφάνσεις της σχολικής ζωής, με απαιτήσεις ανάλογες με τις δυνατότητές του. Στο πλαίσιο της συνεκπαίδευσης, το ίδιο το παιδί νιώθει χρήσιμο και επαυξάνεται το αίσθημα της αυτοεκτίμησής του, αλλά και η κοινωνία συνειδητοποιεί τη συνεισφορά του και το αποδέχεται ως ισότιμο μέλος της. Η αρχή της συνεκπαίδευσης αποτελεί τη σύγχρονη τάση εκπαίδευσης παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες, τόσο στο σχολείο όσο και στο ευρύτερο εκπαιδευτικό και κοινωνικό σύστημα (Μιχαηλίδης, 2009).

Ο ρόλος της προσχολικής αγωγής σήμερα

Τα κέντρα προσχολικής αγωγής δεν αποτελούν μια λύση ανάγκης για τις εργαζόμενες μητέρες, αλλά την καλύτερη δυνατή επιλογή ενός ενημερωμένου γονέα για την ομαλή ψυχοσυναισθηματική εξέλιξη του παιδιού του. Η προσχολική εκπαίδευση αποτελεί τη βάση για τις επόμενες βαθμίδες πάνω στην οποία κτίζονται τα θεμέλια για την ομαλή αναπτυξιακή πορεία του παιδιού σε όλα τα μετέπειτα κοινωνικά και εκπαιδευτικά πλαίσια (Beer,1996). Πιο συγκεκριμένα βοηθάει τους εργαζόμενους γονείς παρέχοντας ασφάλεια και μητρική προστασία στα παιδιά τους. Επιπλέον προφυλάσσει την σωματική υγεία και παρακολουθεί τη ψυχική υγεία του παιδιού με τρόπο ορθολογικό .Δημιουργεί τις προϋποθέσεις από άποψη σωματική , πνευματική και κοινωνική για την προσαρμογή του παιδιού στο δημοτικό σχολείο και τη σωστή μαθητοποίηση του. Τέλος παρέχει στο παιδί ένα περιβάλλον ευχάριστο μέσα στο οποίο το παιδί μπορεί να παίξει να κινηθεί να εκφραστεί και να αισθάνεται ευτυχισμένο με απώτερο σκοπό την κοινωνικοποίηση του ατόμου και την "κίνηση" του στο ευρύτερο σύνολο ως αναπόσπαστο μέλος του (Πετρογιαννης,2003).

2.Μεθοδολογικό εργαλείο

Για τη διεξαγωγή της έρευνάς χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος της επισκόπησης, προκειμένου να αντληθούν πληροφορίες μέσω ερωτηματολογίου - εργαλείου. Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 19 ερωτήσεις, εκ των οποίων οι 17 είναι κλειστού τύπου και οι 2 ανοιχτού τύπου.

3.Δείγμα ερωτηματολογίου

Οι συμμετέχοντες (δείγμα) είναι παιδαγωγοί προσχολικής ηλικίας σε δημόσιους και ιδιωτικούς παιδικούς σταθμούς. Διανεμήθηκαν 150 ερωτηματολόγια, εκ των οποίων απαντήθηκαν τα 115. Για τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων απευθυνθήκαμε (Σεπτέμβριο 2014 - Μάρτιο 2015) σε ιδιωτικούς και δημοτικούς βρεφονηπιακούς σταθμούς του Β τομέα της Περιφέρειας της Αθήνας και πιο συγκεκριμένα Νέας Ιωνίας, Χαλανδρίου, Χολαργού, Παπάγου και Πεντέλης.

4.Αποτελέσματα

i. Ηλικία παιδαγωγών

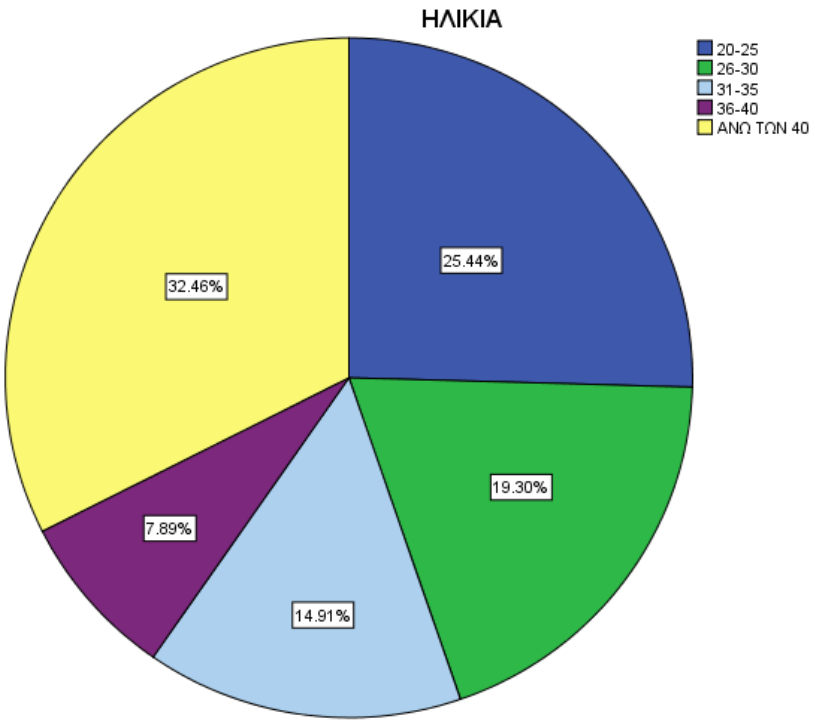

Σύμφωνα με το παραπάνω γράφημα το 32.% των παιδαγωγών είναι ηλικίας άνω των 40 ετών. Ακολουθεί το 25% των παιδαγωγών ηλικίας 20-25 χρονών. Το 19% των παιδαγωγών είναι 26-30 χρονών Το 14% είναι ηλικίας 31-35 ετών. Τέλος το 7% βρίσκεται στην ηλικιακή ομάδα των 36-40 ετών.

ii. Σπουδές παιδαγωγών

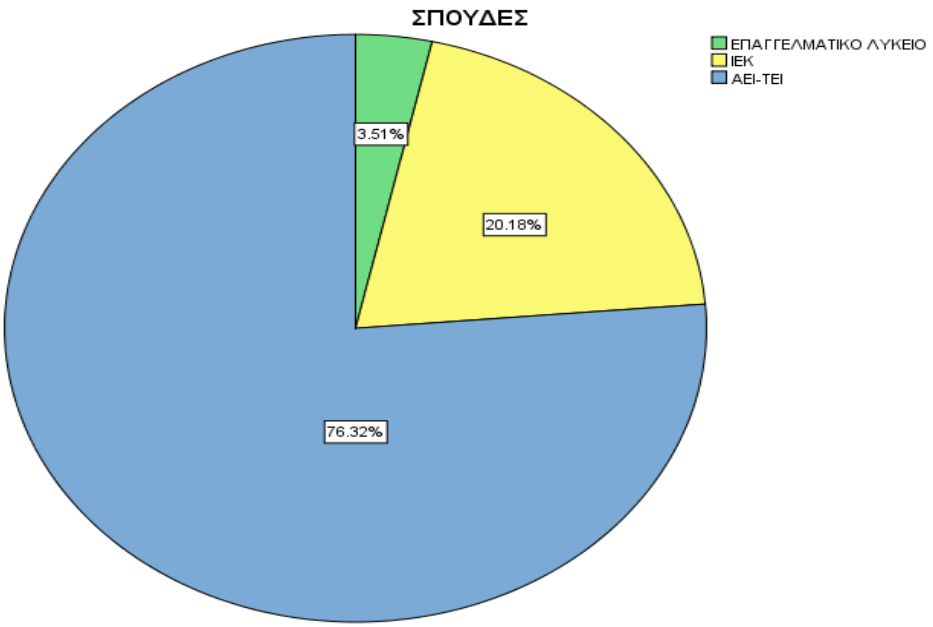

Σύμφωνα με το παραπάνω γράφημα το 76% των παιδαγωγών δηλώνει ότι είναι απόφοιτοι ΑΕΙ-ΤΕΙ. Το 20% των παιδαγωγών είναι απόφοιτοι ΙΕΚ και το 3,5% απόφοιτοι επαγγελματικού λυκείου.

iii. Εμπειρία παιδαγωγών με παιδί στην τάξη σας, το οποίο να έχει ανάγκη εξειδικευμένης εκπαιδευτικής αντιμετώπισης

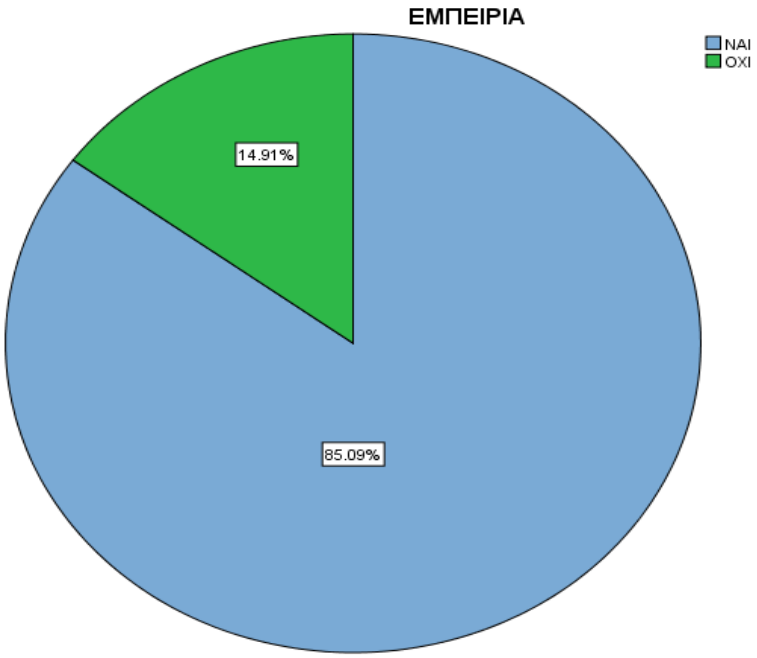

Σύμφωνα με το γράφημα iii το 85% των παιδαγωγών δηλώνει ότι στην τάξη τους είχαν παιδί με ειδικές ανάγκες. Ενώ μόνο το 15% δήλωσε ότι δεν είχαν στην τάξη τους.

iv. Επιπλέον γνώσεις σχετικά με την ειδική αγωγή

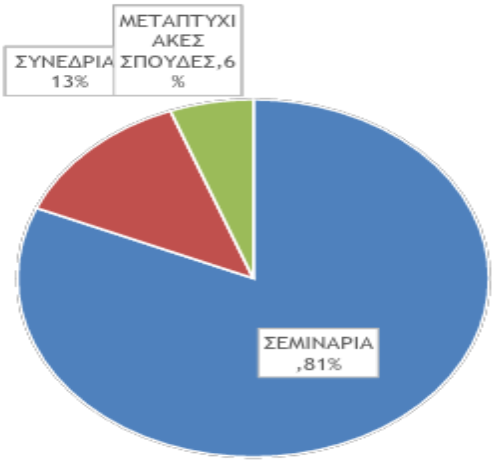

Από το παραπάνω γράφημα βλέπουμε ότι το 81% των παιδαγωγών δηλώνει ότι έχει αποκτήσει επιπλέον γνώσεις σχετικά με την ειδική αγωγή μέσω σεμιναρίων. Το 13% έχει αποκτήσει επιπλέον γνώσεις ειδικής αγωγής μέσω συνεδρίων. Και το 6% μέσω μεταπτυχιακών σπουδών.

v. Λόγοι που οι παιδαγωγοί δεν έχουν αποκτήσει επιπλέον γνώσεις σχετικά με την ειδική αγωγή

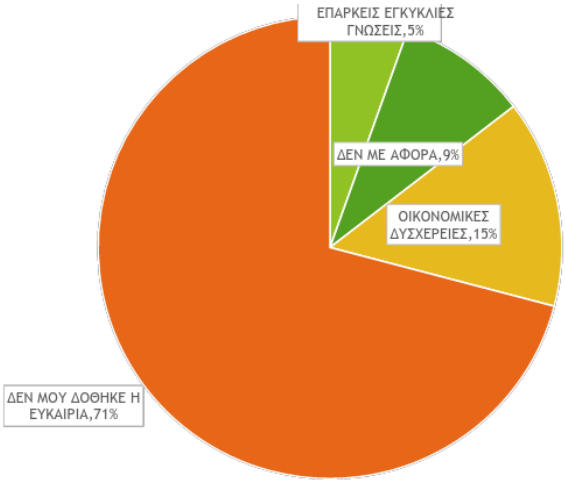

Σύμφωνα με το γράφημα v το 71% των παιδαγωγών δηλώνει ότι δεν απέκτησε επιπλέον γνώσεις ειδικής αγωγής γιατί δεν τους δόθηκε η ευκαιρία. Ακολουθεί το 15% που δηλώνει λόγω οικονομικών δυσχερειών δεν απέκτησε επιπλέον γνώσεις. Το 9% των παιδαγωγών δεν τους αφορά ο τομέας της ειδικής αγωγής και το 5% θεωρεί επαρκείς τις γνώσεις που έλαβε από τις προπτυχιακές σπουδές.

vi. Περιπτώσεις παιδιών με ειδικές ανάγκες που έχουν συναντήσει οι παιδαγωγοί κατά τη διάρκεια της εργασίας τους.

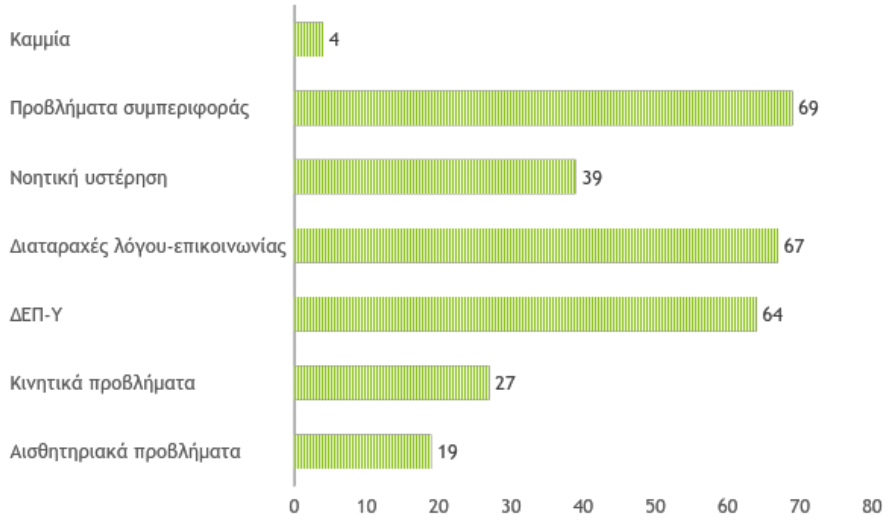

Από το γράφημα vi. βλέπουμε ότι σύμφωνα με τις δηλώσεις τους οι παιδαγωγοί συναντούν σε ποσοστό 69% παιδιά με προβλήματα συμπεριφοράς. Το 67% είναι το ποσοστό παιδιών με διαταραχές λόγου και επικοινωνίας. Το 64% αφορά την ΔΕΠ-Υ και το 39% τη νοητική υστέρηση. Ακολουθεί το 27% των παιδιών με κινητικά προβλήματα και το 19% με αισθητηριακά. Τέλος υπάρχουν και παιδαγωγοί που συναντούν σε ποσοστό 4% καμία περίπτωση παιδιού με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

vii. Μέσα για τη διευκόλυνση παιδιών με ειδικές ανάγκες στους παιδικούς

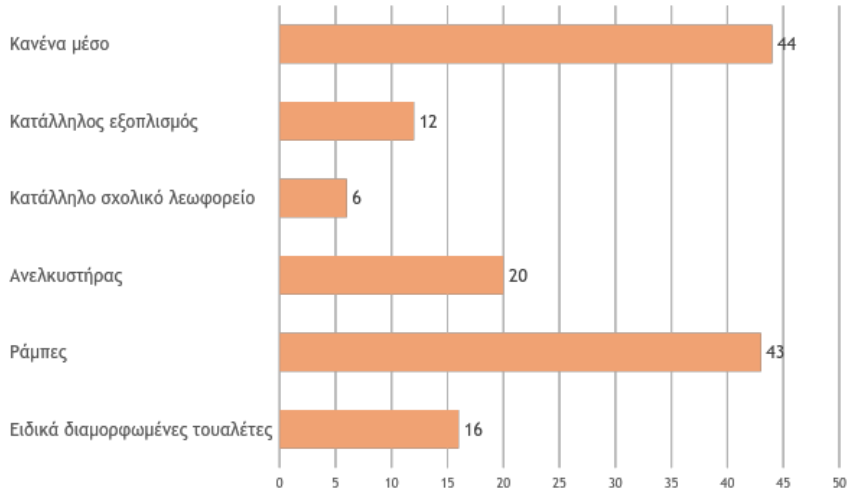

σταθμούς

Σύμφωνα με το παραπάνω γράφημα οι παιδαγωγοί δεν συναντούν κάποιο μέσο διευκόλυνσης για παιδιά με ειδικές ανάγκες σε παιδικούς σταθμούς σε ποσοστό 44%. Ακολουθούν οι παιδαγωγοί που δηλώνουν σε ποσοστό 43% ότι οι

παιδικοί σταθμοί διαθέτουν ράμπες και 20% ανελκυστήρες ως μέσα διευκόλυνσης για παιδιά με ειδικές ανάγκες σε παιδικούς σταθμούς. Οι παιδαγωγοί δηλώνουν επίσης ότι σε ποσοστό 16% συναντούν ειδικά διαμορφωμένες τουαλέτες, σε 12% κατάλληλο εξοπλισμό και 6% κατάλληλο σχολικό λεωφορείο στους παιδικούς σταθμούς.

viii. Απόψεις παιδαγωγών σχετικά με την φιλοξενία παιδιών με ειδικές ανάγκες σε γενικό ή ειδικό παιδικό σταθμό

Από το παραπάνω γράφημα βλέπουμε ότι το 59% των παιδαγωγών δηλώνει ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες μπορούν να πηγαίνουν σε γενικό παιδικό σταθμό. Ενώ το 41% δηλώνει ότι τα παιδιά με ειδικές ανάγκες θα πρέπει να πηγαίνουν σε ειδικό παιδικό σταθμό.

ix. Πόσο μπορεί να επωφεληθεί ένα παιδί με ειδικές ανάγκες από τη συνύπαρξή του με τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης

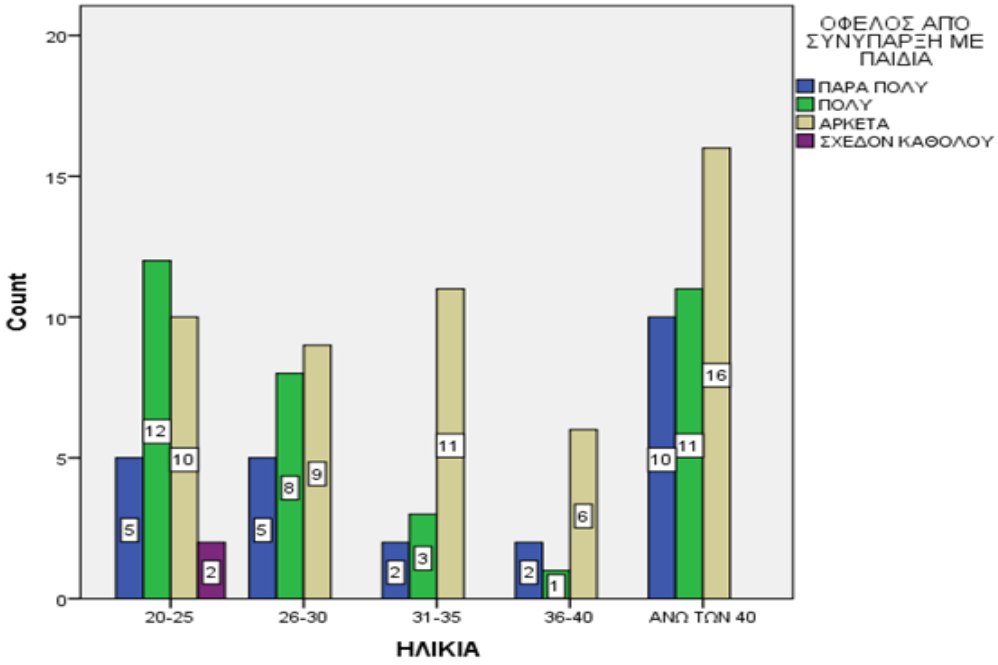

Από το γράφημα ix συμπεραίνουμε ότι αρκετά μεγάλο όφελος, σύμφωνα με τις δηλώσεις των περισσότερων παιδαγωγών, έχουν τα παιδιά με ειδικές ανάγκες από την συνύπαρξή τους με παιδιά τυπικής ανάπτυξης.

x. Καταλληλότητα προγραμμάτων υποστήριξης για παιδιά με ειδικές ανάγκες στους παιδικούς σταθμούς.

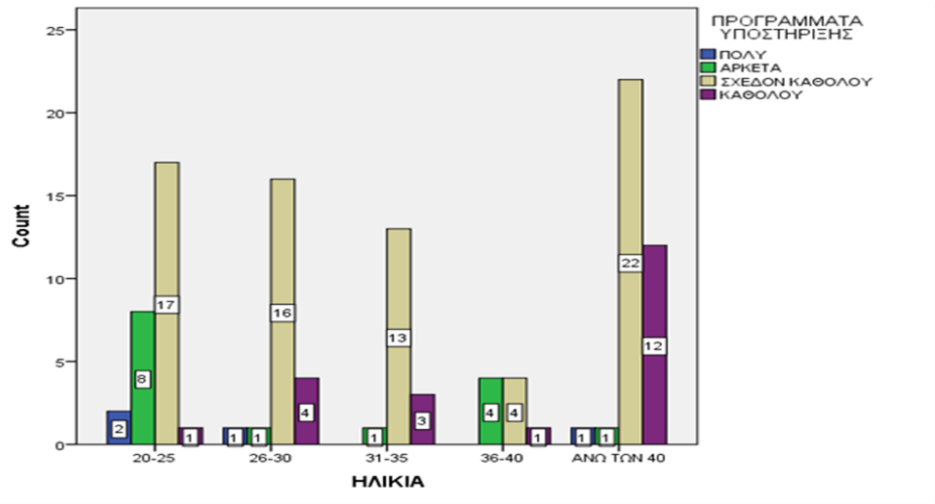

Από το παραπάνω γράφημα φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδαγωγών κρίνει σχεδόν καθόλου κατάλληλα τα προγράμματα υποστήριξης για παιδιά με ειδικές ανάγκες στους παιδικούς σταθμούς.

xi. Συνεργασία παιδαγωγών - οικογενειών

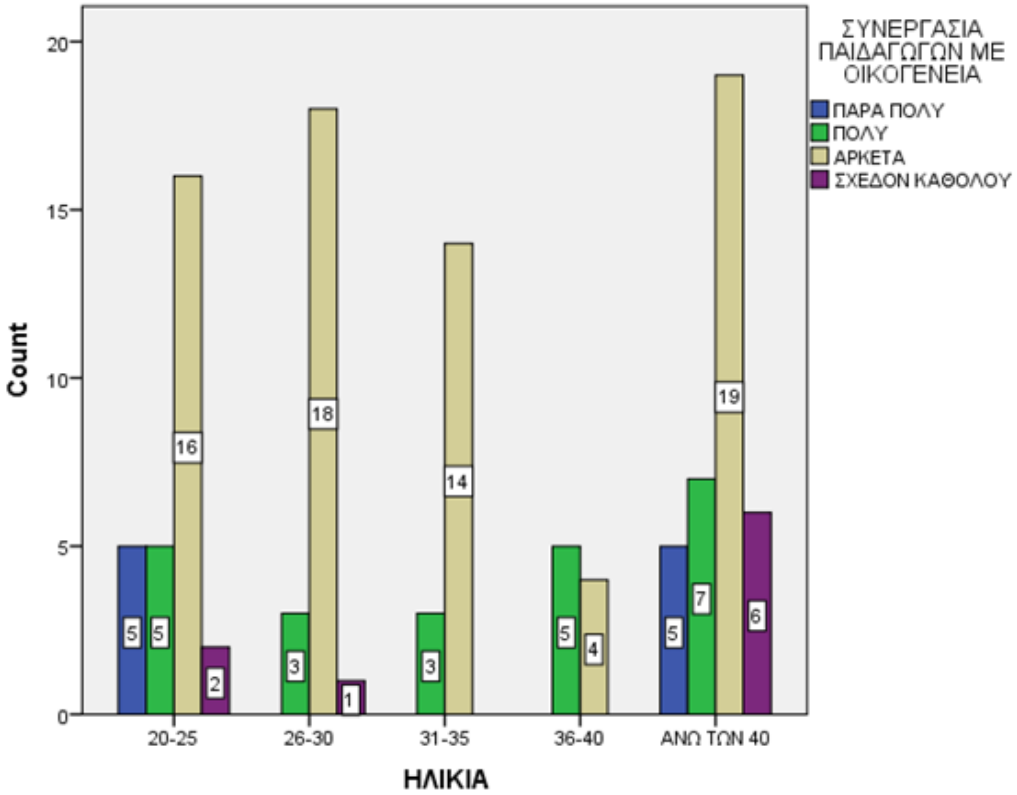

Από το παραπάνω διάγραμμα παρατηρείται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδαγωγών δηλώνει ότι υπάρχει αρκετά η συνεργασία παιδαγωγών τις με οικογένειες. Μικρότερα ποσοστά παιδαγωγών δηλώνουν ότι υπάρχει πάρα πολύ και πολύ αλλά και σχεδόν καθόλου η συνεργασία παιδαγωγών - οικογένειας.

xii. Κατά πόσο είναι εφικτή η ένταξη παιδιού με ε.ε.α. σε παιδικό σταθμό γενικής εκπαίδευσης.

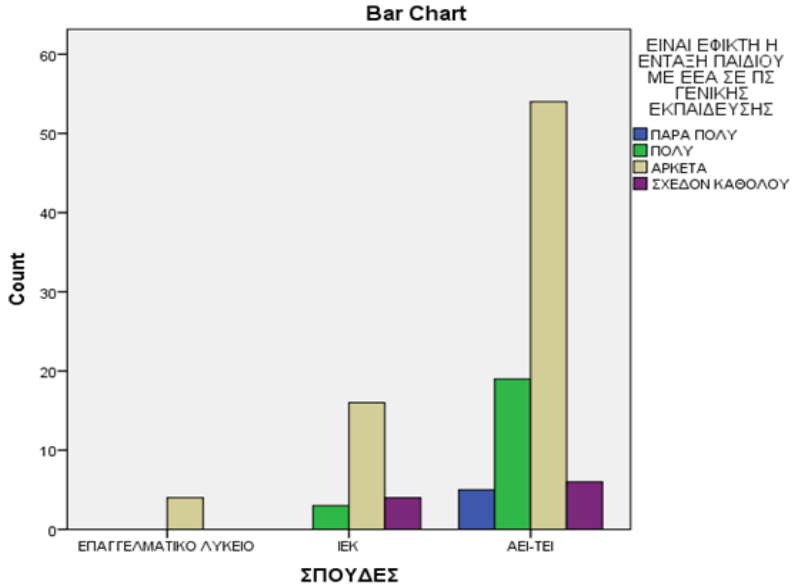

Στο παραπάνω γράφημα συμπεραίνουμε ότι η ένταξη παιδιού με ειδικές ανάγκες σε παιδικό σταθμό γενικής εκπαίδευσης είναι αρκετά εφικτή σύμφωνα

με τις δηλώσεις των περισσότερων παιδαγωγών. Μικρότερα ποσοστά παιδαγωγών δηλώνουν ότι η ένταξη παιδιών με ειδικές ανάγκες είναι πολύ και πάρα πολύ εφικτή. Ενώ απ΄ ότι φαίνεται το πιο μικρό ποσοστό παιδαγωγών δηλώνει ότι είναι σχεδόν καθόλου εφικτή.

xiii. Αναγκαιότητα ειδικού παιδαγωγού

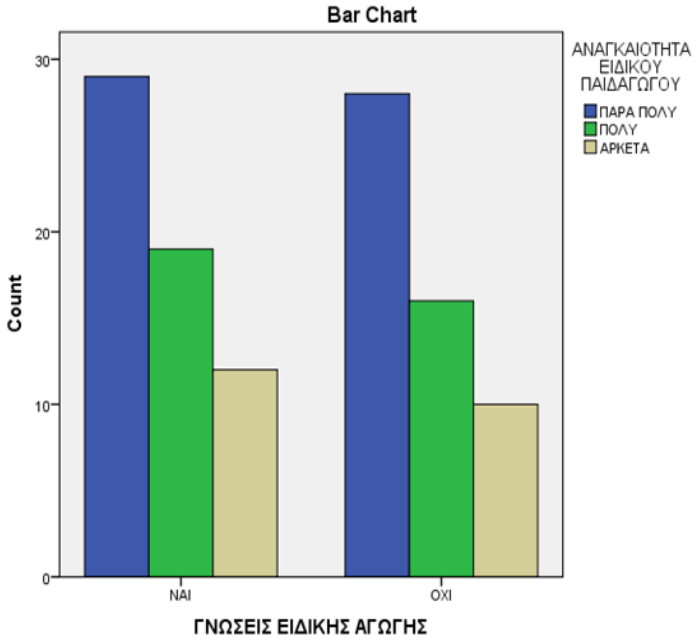

.

Στο συγκεκριμένο γράφημα δίνεται η εικόνα σχετικά με την αναγκαιότητα του ειδικού παιδαγωγού και από το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδαγωγών δηλώνεται πάρα πολύ μεγάλη.

xiv. Δυνατότητα στήριξης από ειδικό παιδαγωγό

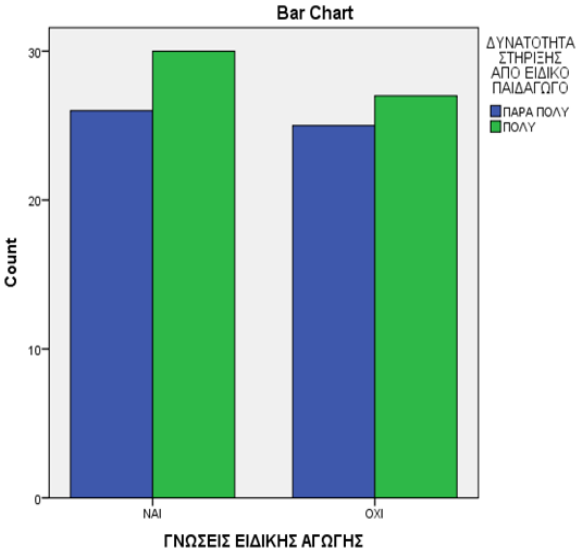

Από το παραπάνω διάγραμμα φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των παιδαγωγών δηλώνουν υπαρκτή την υποστήριξη από ειδικό παιδαγωγό στους παιδικούς σταθμούς. Ωστόσο παρατηρείται επίσης μεγάλο και το ποσοστό

παιδαγωγών που δηλώνουν ότι δεν υπάρχει δυνατότητα στήριξης από ειδικό παιδαγωγό.

5.Συμπεράσματα

Από την επεξεργασία των δεδομένων προκύπτει ότι οι περισσότεροι παιδαγωγοί έχουν το κατάλληλο θεωρητικό-επιστημονικό υπόβαθρο σχετικά με την ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες, ωστόσο οι παιδικοί σταθμοί δεν πληρούν τις απαραίτητες προϋποθέσεις κυρίως από άποψη υλικοτεχνικής υποδομής (για την πραγματοποίησή της και η ένταξη παραμένει σε θεωρητικό κυρίως πλαίσιο, χωρίς να μπορεί να τεθεί σε ουσιαστική εφαρμογή.)

Αναλυτικότερα, οι παιδαγωγοί συναντούν, στις μέρες μας, σε μεγάλο βαθμό παιδιά με ειδικές ανάγκες και έτσι είναι επιτακτική η ανάγκη για την ομαλή ένταξη των παιδιών αυτών στον παιδικό σταθμό. Παρατηρείται ότι οι περισσότεροι παιδαγωγοί επιδιώκουν την απόκτηση επιπρόσθετων γνώσεων σχετικά με την ειδική αγωγή, μέσω της παρακολούθησης σεμιναρίων, κάτι που είναι πολύ σημαντικό για την πραγματοποίηση της ένταξης. Οι παιδαγωγοί αντιλαμβάνονται την ωφελιμότητα της ένταξης τόσο για τα ίδια τα παιδιά με ειδικές ανάγκες όσο και για τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης. Εξίσου σημαντικό είναι ότι υπάρχει η διάθεση συνεργασίας μεταξύ των εμπλεκόμενων φορέων, κάτι που λειτουργεί βοηθητικά για όλους.

Ωστόσο, οι παιδικοί σταθμοί παρουσιάζουν ανεπάρκεια στα προγράμματα στήριξης για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες, τα οποία είναι απαραίτητα, ώστε να καταφέρουν τα παιδιά να ενταχθούν στον παιδικό σταθμό. Όσον αφορά την κτιριακή υποδομή των παιδικών σταθμών, αν και υπάρχει η γνώση ότι θα πρέπει να είναι διαμορφωμένη κατάλληλα, αυτό δεν εφαρμόζεται. Έτσι, η πλειονότητα των παιδικών σταθμών περιορίζεται στην παροχή ελάχιστων μέσων διευκόλυνσης για τη φιλοξενία των παιδιών με ειδικές ανάγκες.

Οι περισσότεροι παιδαγωγοί υποστηρίζουν τη φιλοξενία και την ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες στον κανονικό παιδικό σταθμό, αφού πιστεύουν ότι κάτι τέτοιο βοηθάει γενικότερα το κοινωνικό σύνολο και ειδικότερα την εκπάιδευση. Βέβαια, απαραίτητη είναι και η παρουσία ειδικού παιδαγωγού, κάτι που εκλείπει από τους περισσότερους παιδικούς σταθμούς. Τέλος, οι παιδαγωγοί γνωρίζουν ορισμένους από τους παράγοντες, οι οποίοι συμβάλουν στην ομαλή ένταξη των παιδιών με ειδικές ανάγκες στον παιδικό σταθμό, επομένως είναι αναγκαία η κατάρτιση και η επιμόρφωσή τους.

Εν κατακλείδι, η ένταξη φαίνεται να είναι μία διαδικασία γνώριμη στους παιδαγωγούς, οι οποίοι συνεχώς προσπαθούν να ενημερώνονται σχετικά με αυτή. Η σημερινή πραγματικότητα, όμως, δείχνει ότι εξαιτίας κάποιων ανεπαρκειών (κτιριακή υποδομή, προγράμματα υποστήριξης, ειδικός παιδαγωγός) στο χώρο των παιδικών σταθμών, η ένταξη δεν μπορεί να εφαρμοστεί με επιτυχία.

Βιβλιογραφική αναφορά

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1996). *Οι Ανάπηροι και η Εκπαίδευσή τους* (Α εκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Ζώνιου-Σιδέρη, Α. (1998). *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους* (Ι εκδ.). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

Μιχαηλίδης, Κ. (2009). *Συνεκπαίδευση και Αναπηρία.* Αθήνα: Παπασωτηρίου.

Τσιναρέλης, Γ. (1993). Η ένταξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Μύθοι και πραγματικότητα. *Επειδή η Διαφορά είναι Δικαίωμα*, (46-47), σσ. 18-29.

Χριστοφοράκη, Κ. (2004). ΕΠΕΑΕΚ,ΠΡΟΣΒΑΣΗ. Ανάκτηση Ιανουάριος 5, 2015, από *Η Ενσωμάτωση των Παιδιών με Αναπηρίες στη Σχολική Διαδικασία*: http://www.e-yliko.gr/htmls/amea/prakseis_epeaek/Exidikeysi.pdf

Beer,E.(1996). *Εργαζόμενες μητέρες και παιδικοί σταθμοί*. ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΦΕΞΗ: ΑΘΗΝΑ

Πετρογιάννης, Κ. (2003). *Η μελέτη της ανθρώπινης ανάπτυξης: οικο-συστημική προσέγγιση*. Αθήνα: Καστανιώτης.